

תשובות ופסקים

שנאמרו בבית ההוראה של הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

דינים המצויים בעת אזעקה

חסדים ומר הא תורה והא גמילות חסדים, אמר ליה שמא יגרום החטא, כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב הנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, וכתיב וירא יעקב מאד וייצר לו, שהיה מתיירא שמא יגרום החטא.

ומבואר שאף גדולי עולם חששו שמא יגרום החטא ויגרום להם נזק, ולכן לא סמכו על הנס (ועי' פסחים סד).

ומבואר בברכות (נה) שאסור לעבור תחת קיר נטוי מחשש סכנה, וכן הוא ברמב"ם (הל' רוצח פי"ב ה"ו) וכן הוא ביו"ד (סי' קטז ס"ה), וכן מבואר בברכות (ג) שאין להיכנס לחורבה מפני הסכנה, ומבואר שכל אדם צריך להיזהר לא להיכנס למקום סכנה.

ומבואר בב"ק (ס) שהמשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים, ולא עוד אלא שמתחיל מהצדיקים תחילה.

וייכנס למקום מוגן, ויכוון בזה לקיים מצוות "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (עי' ברכות לב וח"מ תכז ומנ"ח תקמו). ואף שלכל כדור יש כתובת, ואם נגזר על האדם למות לא יעזור לו מה שייכנס למקום המוגן, אך יש לעשות את דרכי ההשתדלות הרגילים. וגם כדי לא לפרוש מהציבור ולהשתתף בצערם (עי' תענית יא).

כניסה למקום מוגן בבני ברק

שאלה: האם בבני ברק ובערים החרדיות המלאות תורה מותר להישאר בבית או צריך להיכנס למקום מוגן.

תשובה: נתבאר לעיל מדברי הגמ' בשבת ובסנהדרין שאף גדולי עולם לא סמכו על הנס, ויעקב אבינו פחד אף שהיתה הבטחה של הקב"ה מחשש שמא יגרום החטא.

וכן מבואר ברד"ק (שמואל א' טז ב) ו"ל" מצאנו כי אף על פי שהיה מבטיח הקב"ה הנביא או הצדיק אע"פ כן הוא נשמר מלכת במקום סכנה, כמו שראינו ביעקב אבינו שהבטיחו הקדוש ברוך הוא בעברו ארם נהרים ואמר לו והשיבותיך אל האדמה הזאת, ושם גם כן נראה לו המלאך והבטיחו ואמר לו שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, וכאשר שמע כי עשו בא לקראתו וירא יעקב מאד וייצר לו. וכן דוד שהיה נמשח למלך על פי ה' היה בורח מפני שאול, וגם גד הנביא אמר לו לא תשב במצודה וכו', והטעם כי אף על פי שהקדוש ברוך הוא עושה נסים ונפלאות עם יראיו ברוב הם על מנהג העולם, וכן על מנהג העולם היה לו ליעקב לירא מפני עשו, ולדוד מפני שאול אם היה מושח מלך בחייו והיה לו לבקש תחבולה איך אלך וכו', והראה לו שאין ראוי לאדם ללכת במקום סכנה ולסמוך על הנס משום שנאמר לא תנסון את ה' אלוקיכם'.

לעבור עבירה כדי להיכנס למקום מוגן

שאלה: האם מותר לכהן להכנס למקום מוגן שיש בו טומאת כהנים, וכן האם מותר לחלל שבת לצורך הליכה למרחב מוגן.

תשובה: מותר להיטמאות למת ומותר לחלל שבת, כמו שמותר להרוג נחש בשבת (כמבואר בשבת קכא ואו"ח סי' שטז) ואף שזה לא שכיח הזיקא, ולכן העומד בתפילה ונחש כרוך על עקבו לא יפסיק (כמבואר בברכות לג ואו"ח סי' קד), אפ"ה מותר להרוג בשבת את הנחש, גם אם מלאכה שאצל"ג חייב (ועי' קו"ש פסחים אות לב). וכן מבואר בחזו"א (בתשובות וכתבים סי' מח והובא להלן, ע"ש בכל דבריו באריכות).

ואף שצד רחוק של סכנה אינו נחשב פיקוח נפש, וכמבואר במג"א (סי' שטז ס"ק כג) שאסור להרוג שממית בשבת כי אחד מאלף שהיא מסוכנת, וכן מבואר בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' ס) שאם יש צד רחוק של סכנה אינו בכלל פיקו"נ, אמנם כאן כיון שאם הטיל נופל הוא ודאי הורג, אך לא ידוע היכן הוא יפול, נחשב כפיקו"נ לפנינו (ועי' בחזו"א הנ"ל). וגם כל דבר שאנשים מפחדים שימותו מחמתו, נחשב סכנה. ועי' במ"מ (פ"ב משבת הי"א) לגבי יולדת שנחשב סכנה, אך צריכים לשנות כי אין אחת מאלף מתה מחמת לידה, ועי' לקט יושר (ח"א עמ' 152), נוב"ת (יו"ד סי' רי), שו"ת חת"ס (יו"ד סי' רמה), שו"ת בנין ציון (סי' כג) וחזו"א (אהלות סי' כב).

ואף שמותר לחלל שבת, מה שאפשר לעשות בשינוי יש לעשות בשינוי וכגון עם המרפק, ויש דברים שגם גב האצבע או גב היד נחשבים כשינוי.

להישאר בבית בעת אזעקה ולסמוך על הנס

שאלה: האם מותר לאדם להישאר בבית בזמן שיש אזעקה ולסמוך ע"כ שלא יקרה לו כלום.

תשובה: אין להישאר בבית, כמבואר בשבת (לב:) "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס, שמא אין עושין לו נס, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכותיו".

וכן אמרו בגמ' שם שר' זירא לא נפיק לשוקא ביומא דשותא, דהיינו שביום שהיה רוח דרומית חזקה שעוקרת אילנות הוא לא היה יושב תחת דקלים שהרוח לא תפיל עליו דקל.

ואמרו בסנהדרין (צ): שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות

וכן יתפלל ויאמר פרקי תהלים, ומקיים בזה מצוות עשה דאורייתא של תפילה, וכמו שכתב הרמב"ן (בסוף"מ עשה ה) שמצוה זו היא בזמן שאדם בעת צרה, שאז מצווה להתפלל להקב"ה שיושיעו מהצרה.

ולכן באופן שילדים ישנים, ופעמים רבות כשמעירים אותם זה גורם להם לפחד וחרדה, אין להעיר אותם, אלא יישאר בבית ויבטח בהשם וכנ"ל, ובפרט בריכוזים החרדיים. וטעם הדבר כי הנזק שנגרם מהלחץ והפחד של הילדים הוא מיידי, והאחוזים של גרימת הנזק מהפחד והחרדה של הילדים הוא הרבה יותר גבוה מהאחוזים של הפגיעה של הטיילים, ופחד וחרדה של אדם שמשפיע על נפשו, פעמים רבות ה"ז בכלל סכנה כמבואר בשו"ת הרשב"א (המיוחסות סי' רפא) ומבואר בב"י (יו"ד סי' רכה), ובדע"ת (או"ח סי' תריח), ובשו"ת מים חיים (רפפורט, או"ח סי' טז) מבין המחבר, ובשו"ת הרי בשמים (ח"ב סי' קצב), ולכן הכל תלוי לפי העניין אם אפשר לרדת עם הילדים בקלות יש לעשות כן, אך אם הדבר גורם לחרדות של הילדים יש להישאר בבית ולבטוח בהשם וכנ"ל.

אך לפעמים זה מצב של "שכיח הזיקא" שאחוז הנזק גבוה, ואז יש לזהר יותר בזה.

כולל גדול אם צריכים לרדת למקום מוגן

שאלה: האם כולל שיש בו מאות אברכים צריכים כולם לרדת למקום מוגן.

תשובה: מבואר בשבת (ס:) לגבי סנדל המסומר "דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם אויבים". ולכן במקומות כאלו שיש מאות אנשים וע"י זה שיורדים למקום מוגן יכול להיות דחיפות שזה עצמו יכול להזיק, אם אין אפשרות לרדת בנחת אין חיוב לרדת.

ובפרט שזה גורם לביטול תורה ותורה מגנא ומצלא (פסטה כא), ומבואר בב"ב (ח) שרבנן לא צריכי נטירותא, ואיתא במדרש (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז, איכ"ר פתיחתא ב) מאן אינון נטורי קרתא, אלו סופרים ומשנים, שהם הוגים ומשנים ומשמרין את התורה ביום ובלילה.

ומבואר בפסחים (ח) ששלוחי מצוה אינם ניזוקין במקום דלא שכיח הזיקא, וכיון שאחוז הסיכון הוא נמוך, כי הרי רוב הטיילים מיורטים, וגם אם זה נופל הסיכוי שזה יפול במקומו הוא נמוך, נחשב כלא שכיח הזיקא ובזה שלוחי מצוה אינם ניזוקין, וכן מכיון שעוסקים בלימוד התורה אינם ניזוקין. ואף שנתבאר לעיל שמותר לכהן להיכנס למקלט שיש בו טומאת מת, וכן מותר לחלל שבת כדי להיכנס למרחב מוגן, כי אף שלא שכיח היזקא אין הולכין בפיקו"נ אחר הרוב, אבל לגבי נזק נחשב כלא שכיח הזיקא ששלוחי מצוה אינם ניזוקין, ועי' קו"ש (פסחים אות לב).

ומבואר בכתובות (עז) שריב"ל היה יושב סמוך לאנשים עם

ולכן אף שהחזו"א גזר שלא יפלו טילים בבני ברק אין ראוי לסמוך על הנס וכנ"ל (ובפרט שרסיסים נופלים ומזיקים לרכוש, אף שלא מזיקים לנפש בניסים גלויים בס"ד).

אבל ודאי אם הכניסה למקום מוגן כרוכה בקושי או צער או ביטול תורה אין בכך איסור שנכנס למקום סכנה, ויכול לסמוך על זה אם אין שכיח הזיקא ומותר לו לבטוח בהשם יתברך ואמונת חכמים שלא יינזק וכדלהלן בקטע הבא [וכעת נתפרסם שרוצים להפיל טילים דוקא על בני ברק, ויותר יש לחשוש בזמן זה].

ובזמן לימוד תורה, יתבאר להלן.

ונשמרתם כשלא נכנסים למקלט

שאלה: האם אדם שלא הולך למקלט, עובר על "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

תשובה: כתב החזו"א (תשובות וכתבים סי' מח) "אך יש להזהר ממלאכה דאורייתא בכל מאי דאפשר, כיון שאין כאן סוף סוף שאלת נפשות לפנינו, ואף שאין הולכים אחר הרוב בפיקו"נ, מ"מ בדברים רחוקים הרבה מפיקו"נ אין דנים כפיקו"נ, ותלוי כפי מידת הבטחון וכו', אלא לענין הוראה לרבים יש להורות בזה כדין פיקו"נ וכו'. ומבואר שבדברים רחוקים הדברים נחשבים כסכנה ויש להיזהר בזה, אך הדבר תלוי במידת הבטחון.

אך כמו שנתבאר לעיל אין לסמוך על הנס, ולכן אין להישאר בבית. אך אדם שקשה לו לרדת, ובפרט אם זה משבש לו אח"כ את כל היום ומפריע לו ללימוד התורה, אם בוטח בהשם מותר לו להישאר בביתו, וכמו שכתב החזו"א הנ"ל, וכן אם בירידה למקלט ייכשל בפריצות, אף שנתבאר שמותר לחלל שבת לצורך כניסה למקלט, אם אדם לא רוצה להיכשל בפריצות, ובוטח בהשם שלא יקרה לו נזק, מותר לו להישאר בביתו.

וידוע דברי הנפה"ח (ש"ג פי"ב) שמי שבוטח בהשם שאין עוד מלבדו לא יוכל להיגרם לו נזק כלל, וכן יאמר "שיר של פגעים" שהוא מזמור צא [כמבואר בשבועות (טו:)], ויתחזק באמונה ובטחון בהשם, ומבואר בירושלמי (ברכות פ"ה ה"א) "לעולם לא יהא פסוק זה זז מתוך פיק, השם צבקות עמנו משגב לנו אלוקי יעקב סלה, השם צבקות אשרי אדם בוטח בך, השם הושיעה המלך יעננו ביום קראנו". ומקיים בזה מצווה דאורייתא וכמבואר בשערי תשובה לר"י (ש"ג אות לב) שכשיש צרה ובוטח בהקב"ה מקיים בזה מצווה "וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם" (דברים כא).

ויחזור בתשובה כמבואר בר"ה (כט) שלא הערוד ממית אלא החטא ממית, וכמו שכתב הרמב"ם (בהל' תעניות פ"א) שדבר זה מדרכי התשובה שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו וידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם וכו'.

חכם, וראה באזמרה לשמך (שם). ובמקרה שהבן אינו בבית אביו נתבאר במק"א בס"ד.

וכן בבעל ואשה שאחד מבני הזוג מפחד, יש להיכנס למקום מוגן כי זה סותר לציווי השם להשאיר את בן הזוג לבד, או להכריחו לבטוח בהשם שלא יקרה לו נזק.

גל שקט

שאלה: האם יש איסור להשאיר גל שקט בשבת.

תשובה: אין צורך בכך ואין זה מחובת ההשתדלות, ואדרבה ככל שאדם שומע פחות מהנעשה כך יש לו יותר שלווה הנפש.

אך כיון שאין איסור בדבר, אנשים שמפחדים בלי זה אין צריכים להימנע מכך.

ראיית יירוטים

שאלה: האם מותר להסתכל על הטיילים והיירוטים.

תשובה: אין לעשות כן, הן מחמת הסכנה שבדבר בכל מקום שהוא [וכן חשש נפילת רסיסים וכדו', ועי' נוב"ת (ו"ד סי' י)], והן מחמת הצורך להשתתף בצער הציבור (כמבואר בתענית יא).

דינים נוספים

שינה אחרי עלות השחר

שאלה: אדם שהיה ער האם מותר ללכת לישון אחרי עלות השחר לפני התפילה.

תשובה: יש שני חששות בללכת לישון לפני התפילה:

א. כמו שאסור לעשות חפציו קודם התפילה (כמבואר בברכות י: ואו"ח סי' פט), ובכלל זה שינה, וכמו שכתב בשו"ת בניין עולם לרי"א חבר (או"ח סי' א).

ב. כמו שאסור ללכת לישון לפני מעריב מחשש שמא ימשיך לישון ולא יקום לתפילה, כמו כן יש איסור זה לפני שחרית (עי' משנ"ב סי' פט ס"ק לו לגבי בורסקי וסעודה, וה"ה לשינה).

ולגבי החשש השני שמא ימשיך לישון מועיל שומר, וכמו שמבואר (בסי' רלה במשנ"ב ס"ק יח) שמועיל שומר למעריב, וכן מבואר (בסי' רלב) שמועיל שומר למנחה, הכי נמי מועיל שומר לגבי זה וכמבואר בבנין עולם הנ"ל.

ולגבי שעון מעורר שכתוב עליו "שחרית", אם יודע בעצמו שקם ע"י השעון מעורר ולא ממשיך לישון ומכבה את השעון, נחשב שומר.

אך עדיין יש את האיסור לעשות צרכיו קודם התפילה, אך אם בגלל שיישאר ער לא יוכל להתפלל וללמוד כמו שצריך

מחלה מדבקת ["בעלי ראתן"] ועוסק בתורה, אמר אילת אהבים ויעלת אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא. והקשה הקו"ש (שם) שהרי מבואר בפסחים (ה) דהיכא דשכיח הזיקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינם ניזוקין (ועי' קידושין לט וחולין קמב), וא"כ הרי זה שכיח הזיקא, ואיך ישב ריב"ל עם חולים במחלה מדבקת מסוכנת. וכתב הקו"ש שם שזה דווקא בשאר המצוות, ובזה היכא דשכיח הזיקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינם ניזוקין, אבל בת"ת גם אם שכיח הזיקא שלוחי מצוה אינם ניזוקין, וכמ"ש בגמ' שם "אם חן מעלה על לומדיה" וכו'. וכתירוץ זה כתב (בתי' א') האהבת איתן על העין יעקב (כתובות שם).

וכן מבואר בברכות (ה) שהעוסק בתורה ייסורים בדלין הימנו, ומבואר בשבת (ל) וב"מ (פ) ומכות (י) שהעוסק בתורה מלאך המוות לא יכול לגשת אליו [וע"ע ב"ק (סא) שהמוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו. ומה שכתב המהרש"א (בסוטה כא) שתורה מגינה רק מפורענות ויסורים ולא ממיתה, הוא רק בזמן שלא עוסק בתורה, שאז התורה מגינה רק מפורענות וייסורים ולא ממיתה, אבל בזמן שלומד התורה מגינה אף ממוות כמבואר בגמ' הנ"ל].

ולכן אף שבוודאי אם יש אפשרות ללמוד במרחב מוגן או ליד מרחב מוגן, יש לעשות כן ואין לסמוך על הנס וכנ"ל, אך במקום שאין אפשרות ללכת למרחב מוגן יש לסמוך על כך שהעוסק בלימוד ובפרט בלימוד תורה דרבים לא יינזק, ובפרט שזה נחשב לא שכיח הזיקא, ויש לפעול לפי הוראות הנהלת הכולל, ובישיבות יש לפעול לפי הוראות הנהלת הישיבה [וראה עוד להלן בסוף הקטע הבא].

וכן בתלמודי תורה, כיון שהוא ת"ת דרבים יש לסמוך שלא ייגרם נזק כיון שלא שכיח הזיקא. ומה שמבואר בב"ב (כא) "ואי מפסק נהרא לא ממטינן" וכו', וכתב רש"י "לא ממטינן יונקא ממתא למתא, ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים, שהשטן מקטרט בשעת הסכנה שנאמר פן יקראנו אסון" שיש חשש נזק בתלמוד תורה, והרי הולכי לדבר מצוה אינם ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן כמבואר בפסחים (ח), צ"ל שבילדים זה נחשב שכיח הזיקא. **אך לפעמים זה נחשב שכיח הזיקא, ופעמים יש בזה משום פורש מן הציבור, ויש לשאול חכם בכל מקרה לגופו, ואין להקל בזה ללא הוראת חכם.**

בן שאביו מבקש ממנו להיכנס למקלט

שאלה: אב שמבקש מבנו בביתו שירד למקלט, האם הבן מחויב לעשות כן.

תשובה: אף שאין בזה דין כיבוד יש בזה דין מורא, כפי שנתבאר בהרחבה באזמרה לשמך (פרשת תולדות תשפ"ג), ולכן יש לשמוע בקול ההורים. ואם זה גורם צער גדול לבן, ישאל

במשך היום, נחשבת השינה צורך מצווה שמותר לעשותו לפני התפילה.

אך אדם שכבר ישן, אם לא התעורר לגמרי ורק יצא יציאה קלה כדי להימנע מסכנה, אין בזה כלל את האיסור לישון לפני התפילה, אם יודע שיקום לתפילה.

נטילת ידים כשמתכוון לחזור לישון

שאלה: אדם שקם בלילה ורוצה לחזור לישון אח"כ, האם צריך ליטול ידיו כשקם.

תשובה: קימה באמצע הלילה, כיון שדעתו להמשיך לישון - אינה מחייבת נטילת ידים ואין צריך להיזהר מלגעת בנקבים, כיון שעיקר חיוב הנטילה הוא רק כשקם משנתו לגמרי כמבואר באשל אברהם (להגאון מבוטשאטש סי' ד), אמנם הכה"ח (סי' ד ס"ק נב וס"ק ד) כתב ששמע בשם הבא"ח שצריך ליטול ידיו ולא ילך ד"א בלא נטילת ידים. להלכה נראה להקל בזה שאין צריך ליטול [ועי' משנ"ב (סי' א ס"ק ב)].

ואף אדם שקם לגמרי שצריך ליטול ידיו, אם כעת אין לו אפשרות ליטול ידיו, די שישפשף ידיו במידי דמנקה ויכול לומר תהלים ולברך ברכות (כמבואר בסי' ד ס"ג במשנ"ב ס"ק סא).

ברכות התורה לפני אמירת תהלים

שאלה: אדם שקם בלילה ורוצה לומר תהלים, האם יאמר ברכות התורה קודם.

תשובה: כיון שישן, אף אם השינה היתה קצרה, והשינה שיישן אחר כך היא שינה ארוכה, נחשבת השינה הראשונה שינת קבע וצריך לברך אחריה ברכות התורה [ואין זה דומה למה שנתבאר באזמרה לשמך (פרשת ראה תש"פ) שאם אדם ישן שינה קצרה ואח"כ ישן שינה ארוכה, אינו מברך על השינה הקצרה ברכות התורה, כיון שהשינה הקצרה נחשבת שינת עראי, אבל כאן כיון שרוצה לישון כל הלילה זה נחשב שינת קבע, אף אם יודע שיתכן שהאזעקה תעירנו].

אמנם לגבי אמירת תהלים נחלקו בזה (בסי' מו ס"ט) האם זה מחייב בברכות התורה, שדעת השו"ע שזה מחייב בברכות התורה, והרמ"א פוסק שזה לא מחייב ברכות התורה, אמנם מבואר ברמ"א (שם) ובמשנ"ב (שם ס"ק כח) שנהגו שלא לומר שום פסוקים לפני ברכות התורה, ולכן לכתחילה יש לברך ברכות התורה קודם אמירת התהלים, ושוב אינו צריך לומר בבוקר ברכות התורה אף אם ישן לאחר מכן (כמבואר בסי' מז סי"ג ובמשנ"ב ס"ק כט), אך אם ישן לאחר מכן נכון לפוטרו בברכת אהבה רבה.

ובשעת הדחק מי שקשה לו לברך ברכות התורה, יכול לומר תהלים אף ללא ברכות התורה.

דיבור אחרי ברכת המפיל

שאלה: אדם שבירך ברכת המפיל והיה אזעקה ויצא לחדר מוגן או למקלט, האם רשאי לדבר.

תשובה: אם בדעתו ללכת לישון שוב מיד לאחר חזרתו לביתו, לא ידבר [ובשעת הדחק יש לסמוך על השיטות הסוברים שברכת המפיל היא ברכת השבת, ואין איסור לדבר אחריו].

אך אם התעורר לגמרי, ואין בדעתו כעת לישון, אף שבהמשך הלילה יחזור לישון, כיון שכעת אין דעתו לישון, נחשב שהסיח דעתו מהשינה, ושוב מותר לו לדבר.

ברכת המפיל אם יודע שלא יירדם

שאלה: האם אדם שהולך לישון ויודע שעד שיירדם יהיה אזעקה, האם יכול לברך ברכת המפיל.

תשובה: אם יודע שיהיה אזעקה בזמן הקרוב, לא יברך. [ובפרט אם זה לאחר חצות הלילה, שיש הסוברים ע"פ הקבלה שאין לברך ברכת המפיל לאחר חצות הלילה (עי' ברכ"י סי' רלט ס"ק ב ובכה"ח שם ס"ק ח וברב פעלים ח"א סוד ישרים סי' יד)].

אך אם כרגע אינו יודע על כך, יברך ברכת המפיל [עי' תוס' (ברכות יא): לגבי ברכה על שינה בסוכה, וידוע התמיהה מאי שנא מברכת המפיל שמברכים (ברכות ס)].

נסיעה להורים ולשמחות

שאלה: ההורים מבקשים מהבן שיסע אליהם לשבת, האם יש להימנע מכך מחשש סכנה.

תשובה: יסע אליהם, כיון ששלוחי מצוה אינם ניזוקין בלא שכיח הזיקא (פסחים ח וכנ"ל).

וכן אין צריך להימנע מנסיעה לשמחות של קרובי משפחתו וידידיו משום ששומר מצוה לא ידע דבר רע וכנ"ל.

מזוזה במקלט

שאלה: האם מקלט חייב במזוזה.

תשובה: אם במשך השנה לא נכנסים אליו, ונכנסים אליו רק לעיתים רחוקות לאחסן בו את הסכך של סוכות וכדו' ועוד פעמים בודדות, פטור ממזוזה אף שכעת נכנסים אליו בזמן האזעקה (כמבואר בש"ך המובא להלן, ומה שמשמשים בזמן האזעקות פטור כדון דירת עראי, עי' יומא יא ומאירי שם ורמב"ם פ"ו ממזוזה ה"א).

אך אם נכנסים אליו ומשתמשים בו במשך השנה מידי פעם – יש לקבוע בו מזוזה בברכה כדון בית האוצר (יומא יא, יו"ד סי' רפו ס"א ובש"ך שם ס"ק ב, ולא חוששים לשיטת הרמב"ם, עי' שו"ת רעק"א מהדו"ק סי' סו, אך עיין קיצוש"ע סי' יא סי"ז וערה"ש סי' רפו ס"ט).